

Archeologisch vooronderzoek Sint-Martens-Latem – Bunderweg

Annick Van Staey, Natasja Reyns en Marijke Derieuw

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 072

Aard onderzoek: Prospectie

Vergunningsnummer: 2012/033

Naam aanvrager: Annick Van Staey

Naam site: Sint-Martens-Latem - Bunderweg

Opdrachtgever: Konstruktimaatschappij Jette nv, Ankerstraat 113/1A, B-9100 SINT-NIKLAAS

Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Barelveldweg 4, B-2880 BORNEM

Terreinwerk: Annick Van Staey, Natasja Reyns en Bénédicte Cleda

Administratief toezicht: Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Stani Vandecatsye, Gebroeders Van Eyckstraat 4-6, B-9000 GENT

Rapportage: All-Archeo bvba

Determinaties: drs. Jordi Bruggeman en dra. Natasja Reyns

All-Archeo bvba

Barelveldweg 4

B-2880 Bornem

info@all-archeo .be

0478 36 57 07

0498 15 84 40

D/2012/12.807/9

© All-Archeo bvba, 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde het Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING.....	5
2 PROJECTGEGEVENS EN AFBAKENING ONDERZOEK.....	7
2.1 Afbakening studiegebied.....	7
2.2 Aard bedreiging.....	8
2.3 Onderzoeksopdracht	9
3 BESCHRIJVING REFERENTIESITUATIE.....	11
3.1 Landschappelijke context.....	11
3.1.1 Topografie.....	11
3.1.2 Hydrografie.....	11
3.1.3 Bodem.....	12
3.2 Beschrijving gekende waarden.....	13
3.2.1 Historische gegevens.....	13
3.2.2 Archeologische voorkennis.....	15
3.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie.....	16
4 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	17
4.1 Toegepaste methoden & technieken.....	17
4.2 Bodem.....	17
4.3 Archeologische sporen.....	18
4.3.1 Structuren.....	21
4.4 Afbakende sites.....	22
4.4.1 Romeinse periode – Bewonings- en begravingssporen.....	22
4.5 Besluit.....	23
5 WAARDERING.....	25
5.1 Romeinse periode – Bewonings- en begravingssporen.....	25
5.2 Overige deel van het terrein.....	25
6 ANALYSE VAN DE GEPLANDE SITUATIE: EFFECTEN.....	27
7 AANBEVELINGEN.....	29
7.1 Adviezen.....	29
8 BIBLIOGRAFIE.....	31
8.1 Publicaties.....	31
8.2 Websites.....	31
9 BIJLAGEN.....	33
9.1 Lijst van afkortingen.....	33
9.2 Glossarium.....	33
9.3 Archeologische periodes.....	33
9.4 Plannen en tekeningen.....	33
9.5 CD-rom.....	34

1 Inleiding

Naar aanleiding van de geplande aanleg van een verkaveling door Konstruktimaatschappij Jette nv en West-Grond-Invest nv, werd door Onroerend Erfgoed een prospectie met ingreep in de bodem, door middel van proefsleuven, geadviseerd.

Deze opdracht werd op 13 oktober 2011 aan All-Archeo bvba toegewezen. Het terreinwerk werd uitgevoerd van 15 tot en met 17 februari 2012, onder leiding van Annick Van Staey en met medewerking van Natasja Reyns en Bénédicte Cleda. De bedoeling van het onderzoek was om binnen het plangebied archeologisch erfgoed te karteren en het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed te lokaliseren, te interpreteren en te waarderen, zodat een advies wordt uitgebracht over eventuele vervolgstappen met betrekking tot het archeologisch vrijgeven van het plangebied, of bepaalde zones hierbinnen en het definiëren van eventuele sites die in de toekomst volledig onderzocht dienen te worden alvorens die zones vrijgegeven kunnen worden.

De eindbeslissing over het vrijgeven van de gronden en/of archeologisch vervolgonderzoek ligt bij Onroerend Erfgoed.

2 Projectgegevens en afbakening onderzoek

2.1 Afbakening studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen, gemeente Sint-Martens-Latem, deelgemeente Sint-Martens-Latem (Fig. 1), percelen 417a, 418, 419, 423, 424 en 422d (kadaster Sint-Martens-Latem, 1ste afdeling, sectie B). Het onderzoeksgebied beslaat een oppervlakte van circa 2,5 ha en is volgens het gewestplan gelegen in woongebieden met cultureel, historische en/of esthetische waarde (0101).

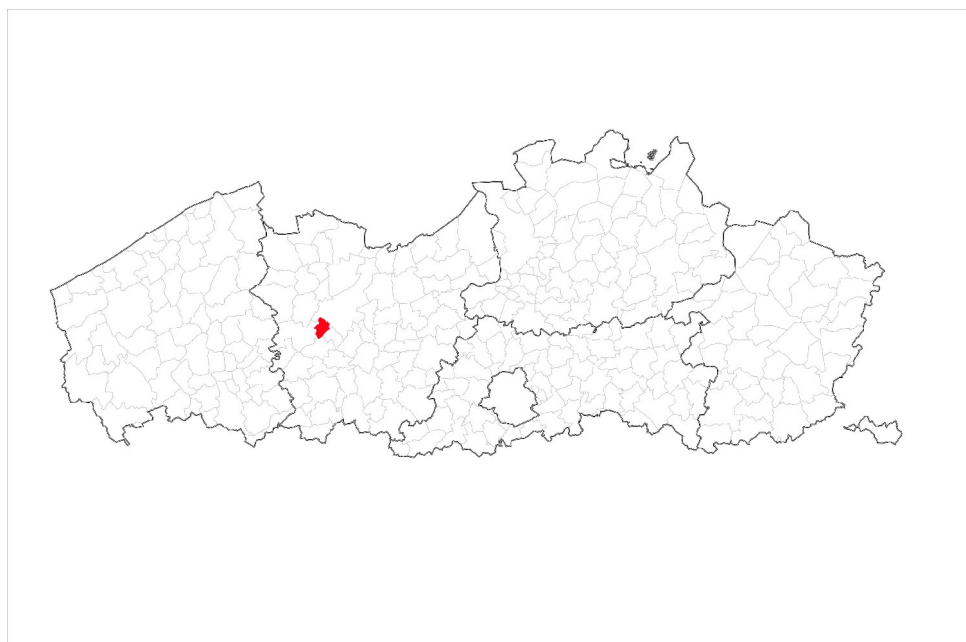

Fig. 1: Situeringsplan

- Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:
  - Provincie: Oost-Vlaanderen
  - Locatie: Sint-Martens-Latem
  - Plaats: Bunderweg – Molenstraat
  - Toponiem: Molenkouter
  - x/y Lambert 72-coördinaten:
    - 99169; 189816
    - 98950; 189989
    - 99018; 190079
    - 99082; 190067

Het projectgebied (Fig. 2) is gelegen ten zuidoosten van de dorpskern en is ingesloten tussen de Bunderweg en de Oudburgweg in het zuiden, de Molenstraat in het oosten, de Karel Lodewijk Maenhoutstraat in het westen en een voetweg en het kerkhof in het noorden.

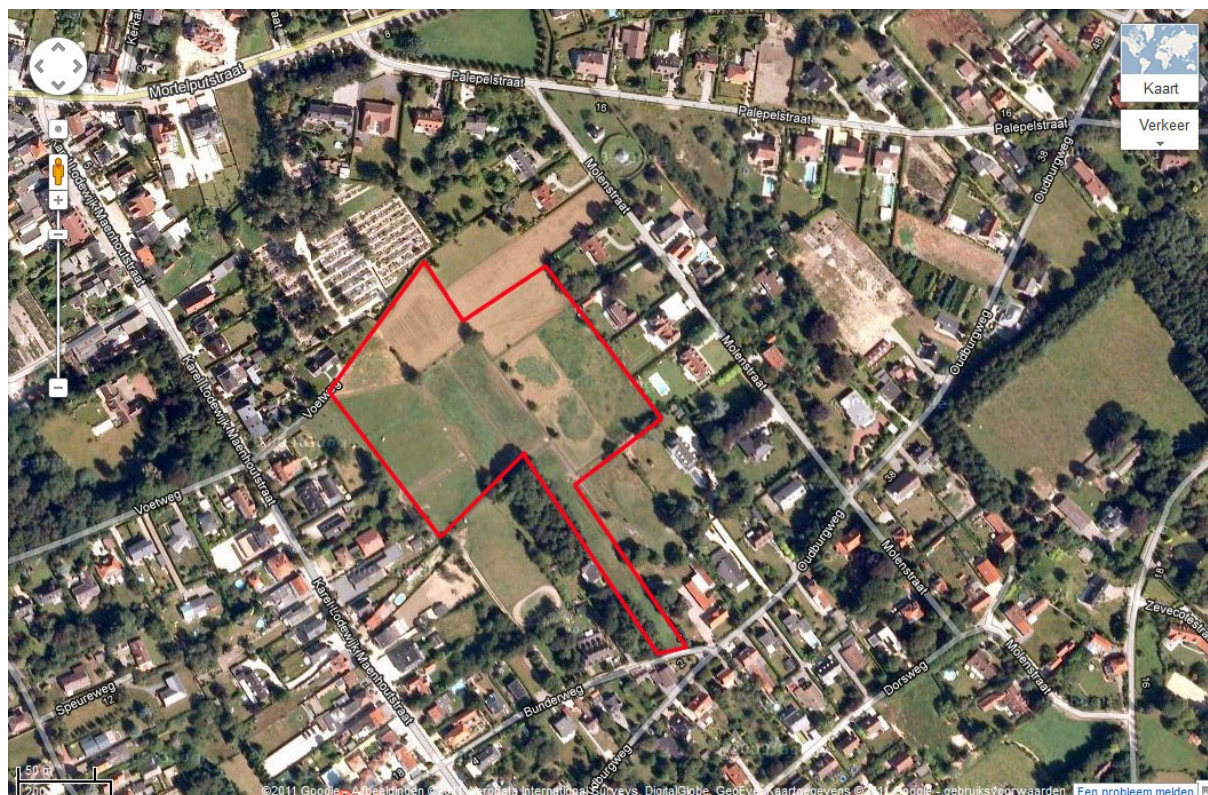

Fig. 2: Kleurenorthfoto met een situering van het onderzoeksgebied (maps.google.nl)

2.2 Aard bedreiging

Konstruktie maatschappij Jette nv en West-Grond-Invest nv plannen in de nabije toekomst de aanleg van een nieuwe woonverkaveling met 20 bouwloten en de aanleg van centrale wegenis (Fig. 3). Dit gaat gepaard met een verstoring van het archeologisch bodemarchief.

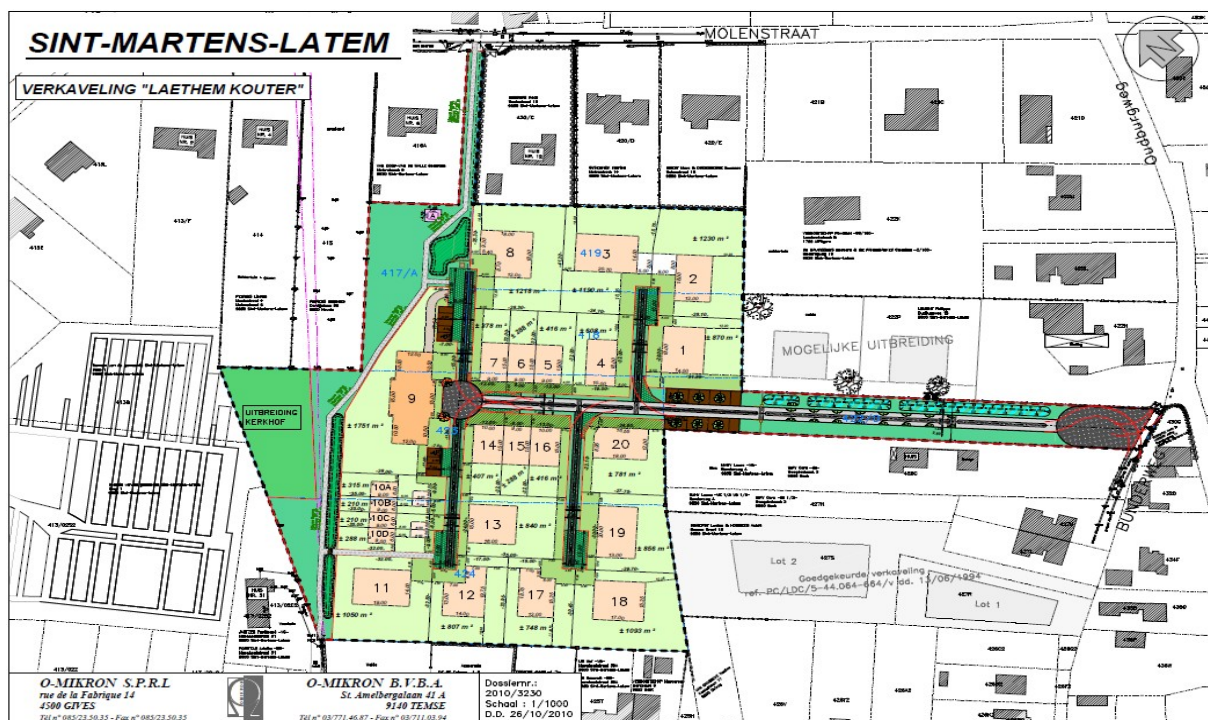

Fig. 3: Implantingsplan

2.3 Onderzoeksopdracht

De bedoeling van het onderzoek was het vaststellen van de eventuele aanwezige archeologische waarden en deze in relatie tot hun context te interpreteren en zo correct mogelijk te waarderen om de gevolgen van de geplande bedreiging te kunnen inschatten. Hieruit moet dan een advies voortvloeien met betrekking tot de volgende stappen, zijnde bijvoorbeeld het vrijgeven van de terreinen of de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek.

Een aantal vragen dienden in het bijzonder beantwoord te worden:

- zijn er antropogene sporen aanwezig?
- hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd)?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Kan een aantasting van de eventuele aanwezige archeologische waarden vermeden worden door planaanpassing?

3 Beschrijving referentiesituatie

3.1 Landschappelijke context

3.1.1 Topografie

Op de topografische kaart is het gebied gelegen tussen 6,25 en 10 m TAW (Fig. 4). De omgeving kent vrij veel hoogteverschillen en wordt doorsneden door de Leie in het noorden en de Nazarethbeek in het zuiden. Het projectgebied zelf is gelegen op de noordelijke helling van een oost-west georiënteerde zandrug, tussen beide waterlopen.

Ten noorden van het onderzoeksgebied is de relictzone Leievallei van Gent tot Deinze (R40040) gelegen. De omgeving kenmerkt zich door een overwegend vlak zandlandschap met een kenmerkend microreliëf van Holocene landduinen en is gelegen in het traditioneel landschap "Zandig Leie-Schelde-interfluvium" (211080).

Fig. 4: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>)

3.1.2 Hydrografie

Het gebied is gelegen binnen het Leiebekken, in de subhydrografische zone van de Leie van de monding van de Kalebeek (excl.) tot de monding in de Ringvaart. Ten noorden van het onderzoeksterrein mondt de Meersbeek uit in de Leie. Ten zuiden loopt de Duivebeek (Fig. 5). De voornaamste waterlopen in de omgeving zijn de Leie in het noorden en de Nazarethbeek in het zuiden.

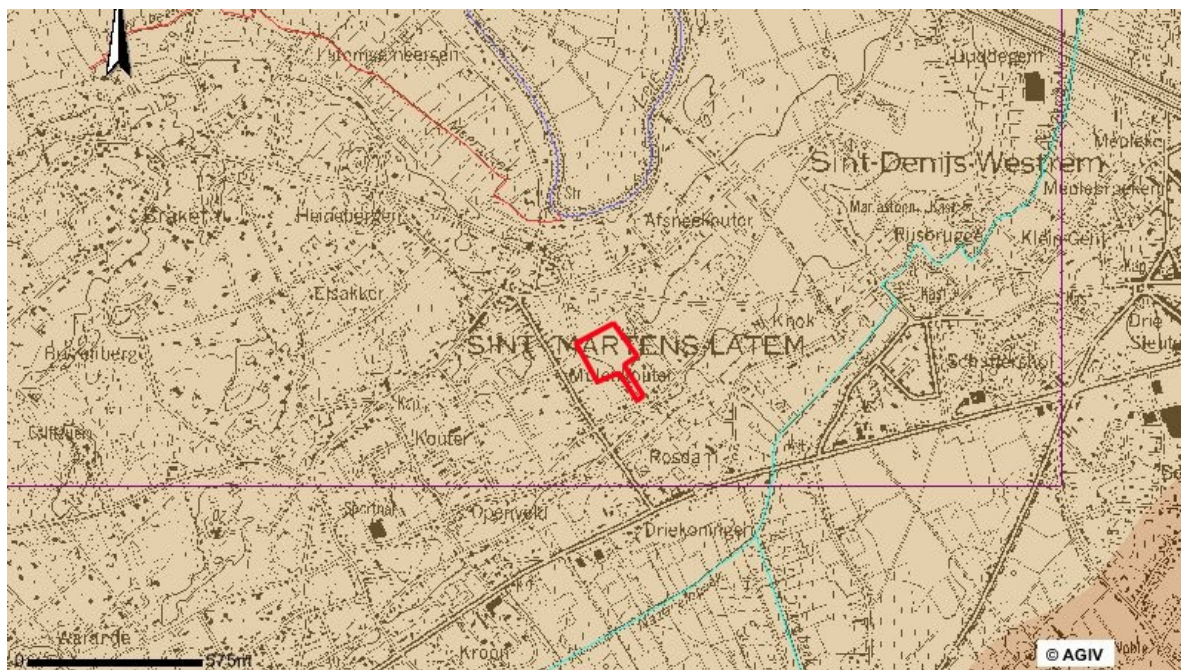

Fig. 5: Hydrografie (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/vha>)

3.1.3 Bodem

Het gebied is gelegen in de zandstreek van de Vlaamse Vallei. De geologische ondergrond bestaat voor het overgrote deel uit het Lid van Egem (TtEg), een formatie uit het Tertiair, gekenmerkt door grijsgroen zeer fijn zand, kleilagen en zandsteenbanken. De formatie is tevens glauconiet- en glimmerhoudend.¹

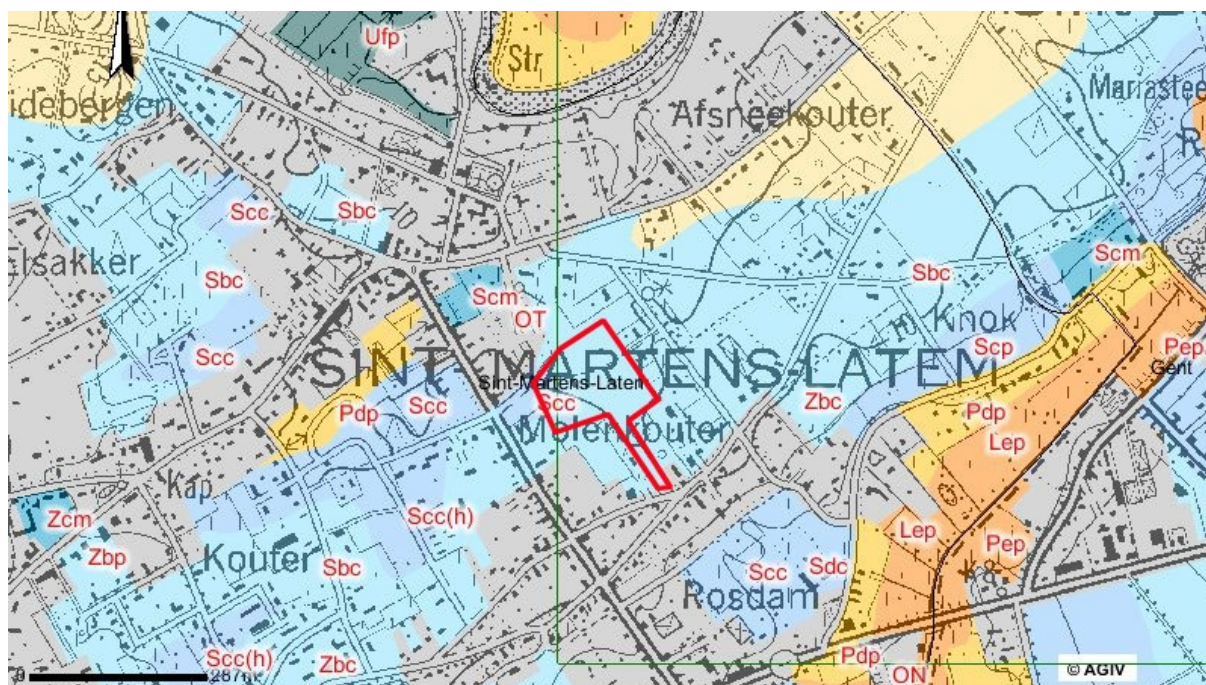

Fig. 6: Bodemkaart (<http://www.agiv.be>)

¹ <http://dov.vlaanderen.be>

Een boring die vlak bij het terrein is uitgevoerd tot 20 m diepte, toont aan dat de bodemopbouw tot 3 m diep bestaat uit grijsgeel, lemig, fijn zand met glauconiet- en humeuze stipjes, om daarna steeds grijzer van kleur te worden en vanaf 6 m diepte ook schelprestjes te bevatten. Tussen 4,5 en 6 m is de bodem eerder lemig tot kleiig.²

De bodem is op de plaats van het projectgebied op de bodemkaart aangegeven als een droge lemige zandbodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Sbc) (Fig. 6).

3.2 Beschrijving gekende waarden

3.2.1 Historische gegevens

Sint-Martens-Latem is een gemeente gelegen aan de rechteroever van de Leie. Het landschap en de bodemgesteldheid worden gekenmerkt door vijf landschapstypes. Een eerste type wordt gekenmerkt door droge zand- tot lemige zandgronden op de grote kouterrug, een tweede type door natte zandleem- en kleigronden in de alluviale Leievlakte, aansluitend bij de kouterrug. De derde en vierde categorie bestaat uit lemige zandgronden in de depressie van Brakel en van Hoog-Latem. Het vijfde landschap wordt gekenmerkt door droge zandgronden van het duinengebied, gelegen ten westen van de kouterrug. Het onderzoeksterrein bevindt zich in het eerste landschapstype.

Fig. 7: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

² https://dov.vlaanderen.be/dov-intra/rapportservlet?connection=dov&proefid=4892&outputformaat=PDF&rapportnaam=Ident_Boring&rapporttitel=Boring%20kb22d55w-B852

De eerste vermelding van de wijk Brakel gebeurde in de annalen van de Sint-Pietersabdij in 736 en van Lathem in 823-824. Vanaf de 16de eeuw spreekt men van Sint-Martens-Latem. De drie oude bewoningskernen: het dorpscentrum aan de Leie, de Kortrijksesteenweg en de wijk Brakel, werden in de eerste helft van de 20ste eeuw aangevuld met residentiële bebouwing, voornamelijk in de voorheen beboste duinen.³

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), kan gezien worden dat het projectgebied gelegen is in landbouwgebied (Fig. 7). Op de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841 kan gezien worden dat in de omgeving nog steeds weinig bewoning aanwezig is (Fig. 8). De laatste decennia is het landschap sterk veranderd door de aanleg van woonverkevelingen. Het eigenlijke projectgebied blijft onbebouwd.

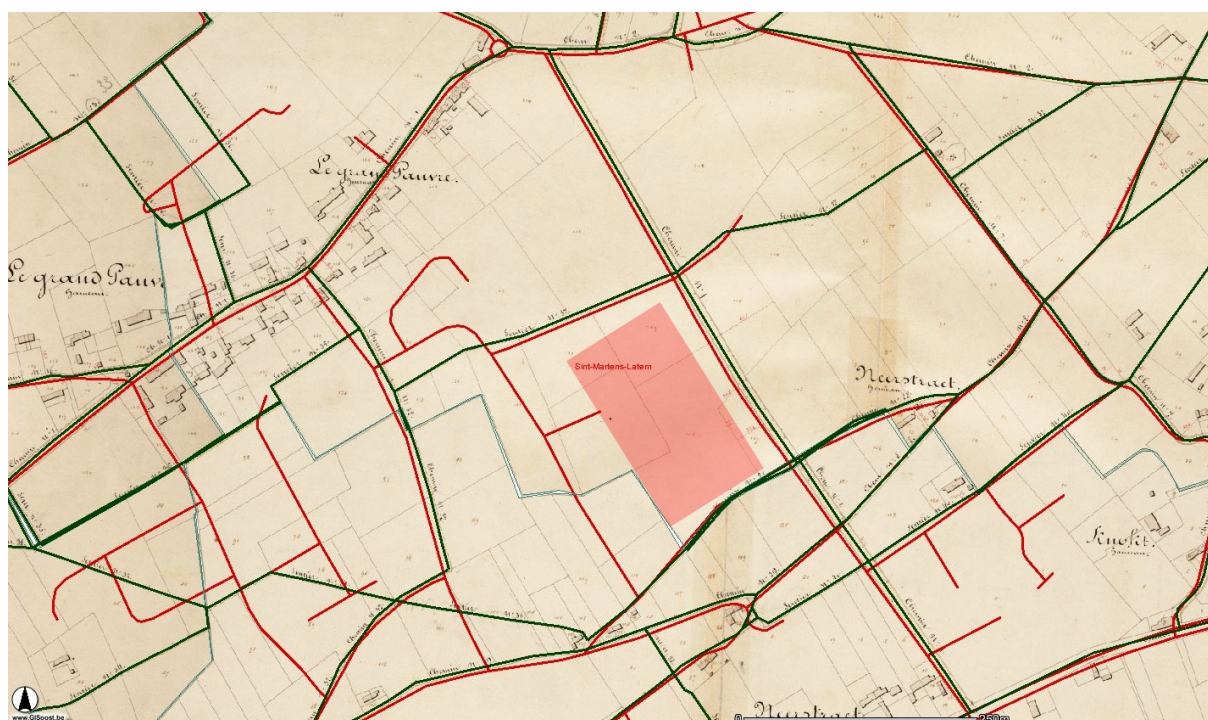

Fig. 8: Atlas van de Buurtwegen (<http://www.gisoost.be/ATLASBW/>)

In de omgeving zijn een aantal bouwkundige relictten aanwezig (zie ook archeologische voorkennis):

De Koutermolen aan de Molenstraat (zie ook Ferrariskaart) is een houten korenwindmolen, de enige resterende van de Oostvlaamse Leiestreek. De eerste vermelding dateert van 1373 en het oudste pachtcontract van 1429, waarbij het eigendom was van de Gentse Sint-Baafsabdij. De steenbalk in de molen droeg het jaartal 1614. In 1778-79 werd een rosmolen toegevoegd. In 1798 is de molen als kerkelijk goed openbaar verkocht. Hij bleef malen in privé-bezit tot 1955.⁴

De Sint-Martinuskerk ligt in het centrum van het dorp, ten noorden van het onderzoeksterrein. De oudste vermelding dateert van 1121, toen de kerk door de bisschop van Doornik-Noyon onder patronaat van de Gentse Sint-Baafsabdij geplaatst werd. Vermoedelijk was het een kleine basilicale kerk met achthoekige kruisingstoren en koor, opgetrokken uit Doornikse kalksteen in onregelmatig verband (opus incertum). De kerk werd beschadigd tijdens de godsdiensttroebelen in de 16de eeuw en er vonden belangrijke verbouwingen en herstellingen plaats in het tweede

3 <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21374>

4 <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/38751>

kwart van de 17de eeuw. In 1898-1899 gebeurde nieuwe vergrotingswerken, waarbij de kerk werd omgebouwd tot hallenkerk. Verder werd de kerk gerestaureerd in 1989-90.⁵

Het "Tempelhof", gelegen achter de kerk op de zandige buitenbocht van de Leie, was voorheen omwald. Het is één van de oudste landbouwnederzettingen van de gemeente, zeker vanaf de 12de eeuw in bezit van de Gentse Sint-Baafsabdij. In 1797 als nationaal goed verkocht.⁶

3.2.2 Archeologische voorkennis

Nabij het projectgebied zijn volgens de Centraal Archeologische Inventaris enkele gekende archeologische waarden aanwezig (Fig. 9). Er bevinden zich zelfs enkele gekende waarden op en grenzend aan het onderzoeksgebied:

- CAI 155004: Vondst van een afslagstukje (lithisch materiaal) bij veldprospectie op de Molenkouter.⁷
- CAI 32609: vondstconcentratie Romeins aardewerk. De concentratie wijst mogelijk op nabijgelegen bewoning.⁸
- CAI 30984: Houten korenmolen, voor het eerste vermeld in 1373 (zie hoger).

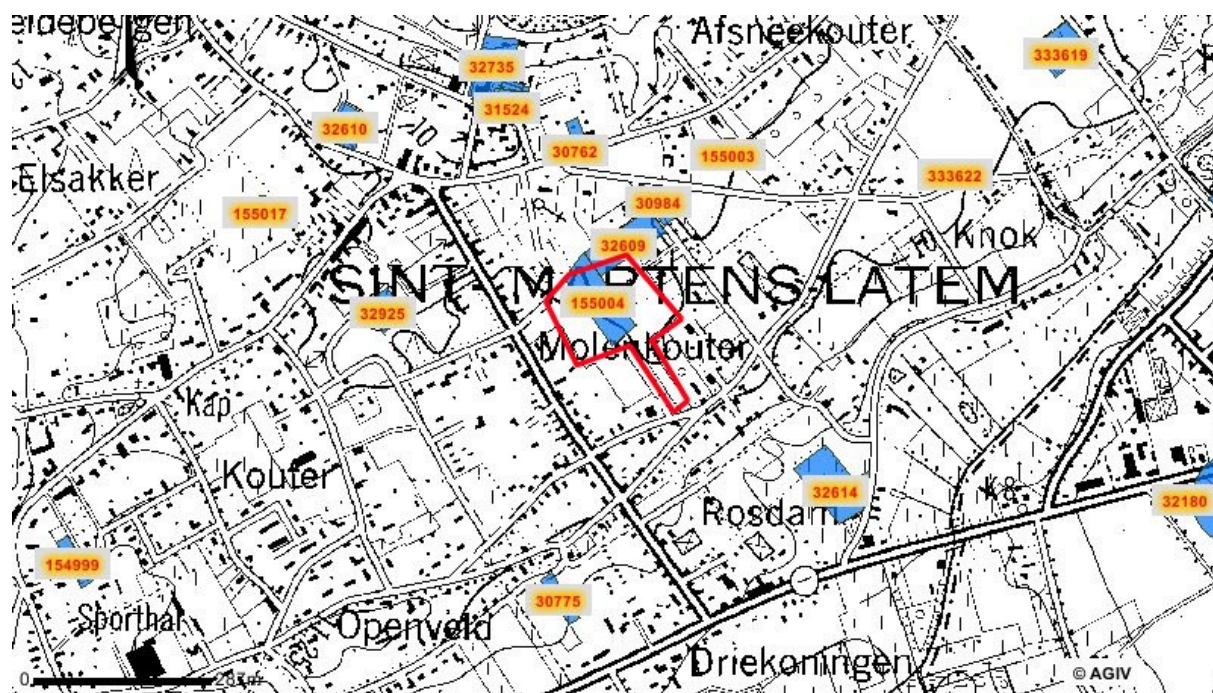

Fig. 9: Overzichtskartaal CAI

Archeologische waarden nabij het projectgebied zijn:

- CAI 32925: Lindekensstede. Vondsten uit de volle middeleeuwen, een concentratie laat middeleeuws aardewerk en een groep laat- of postmiddeleeuws aardewerk. Deze vondsten doen bewoning vermoeden.⁹
- CAI 155017: Vondsten aardewerk mogelijk uit de vroege middeleeuwen. Daarnaast vondsten uit de volle en late middeleeuwen.¹⁰

5 <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/38720>

6 <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/38721>

7 Vermeulen 1983

8 Vermeulen 1992

9 Vermeulen 1983

10 Vermeulen 1983

- CAI 32610: Veldprospectievondsten uit de midden-Romeinse tijd en de middeleeuwen.¹¹
- CAI 32735: "Tempelhof". Vondstconcentratie uit de midden-Romeinse tijd. Gracht- en greppelstracé, mestputten, geïsoleerde paalkuil met restant van paal en een waterput uit late middeleeuwen. Abdijhoeve Tempelhof uit de late middeleeuwen (zie hoger)
- CAI 31524: Sint-Martinuskerk (zie hoger).
- CAI 155003: Losse vondst bij veldprospectie van afslagstukje en afslagschilfertje.¹²
- CAI 333622: Losse vondst bij veldprospectie van een afslagstukje (steentijd) en twee pijlpunten (laat-neolithicum, mogelijk vroege bronstijd).¹³
- CAI 333619: Losse vondst koperen munt met opschrift en afbeelding van Maria (18de eeuw).
- CAI 32614: Site met walgracht uit de late middeleeuwen bestaande uit een enkelvoudige, in grondplan vierkante woonzone, omgeven door een min of meer brede walgracht.¹⁴
- CAI 32180: Vondstenconcentratie aardewerk en houtskoolbrokjes uit de late bronstijd, concentratie Romeins aardewerk en enkele tegulae en imbrices, naast losse vondst van mesolithische klingen en een neolithische pijlpunt, aangetroffen bij veldprospectie.¹⁵
- CAI 30775: Losse vondst gepolijste stenen bijl (midden-neolithicum tot vroege bronstijd).¹⁶
- CAI 154999: Losse vondst van een afslagstukje of een afgebroken uiteinde van een geretoucheerde kling.¹⁷

3.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie

Het projectgebied en de omgeving ervan bevatten veel gekende archeologische waarden. Zowel voor de Romeinse periode als voor de middeleeuwen zijn er vondstconcentraties aangetroffen, die mogelijk wijzen op de aanwezigheid van bewoning. Gezien de vele prospectievondsten van prehistorisch lithisch materiaal, heeft het terrein ook voor deze periode potentieel. Tot slot zijn ook verschillende archeologische waarden uit de metaaltijden in de omgeving aanwezig.

Op basis van het bureauonderzoek kon de intactheid van het archeologisch erfgoed ingeschat worden. De omgeving van het onderzoeksgebied is, afgaande op oud cartografisch materiaal, lange tijd landbouwgebied geweest.

---

11 Vermeulen 1992

12 Vermeulen 1983

13 Vermeulen 1983

14 Vermeulen 1983

15 Vermeulen 1992

16 Vermeulen 1983

17 Vermeulen 1983

4 Resultaten terreinonderzoek

4.1 Toegepaste methoden & technieken

De totale af te graven oppervlakte bedroeg minstens 12 % van het te prospecteren terrein, respectievelijk 10 % door middel van proefsleuven en 2 % door middel van kijkvensters en/of dwarssleuven. De bovengrond werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog.

Tijdens het onderzoek werd de methode van continue sleuven gebruikt:

- parallelle proefsleuven ononderbroken over het volledige terrein;
- de afstand tussen de proefsleuven bedroeg niet meer dan 15 m (van middenpunt tot middenpunt);
- de minimale breedte van een sleuf was één graafbak breed, in dit geval 1,80 m.

Alle sporen, werkputten en minstens één representatief bodemprofiel per werkput werden fotografisch vastgelegd. De profielen werden zo gekozen dat een overzicht verkregen werd van de bodemopbouw van het volledige onderzoeksgebied. Daarnaast werden alle hoofdmeetpunten, proefsleuven, vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten.

Het projectgebied omvat een oppervlakte van circa 2,6 ha (of 26250 m²). Het onderzoek geeft volgende getallen als resultaat:

- Onderzoekbare zone: 26250 m²
  - Te onderzoeken zone door middel van proefsleuven = 10 % of 2625 m²
  - Te onderzoeken zone door middel van kijkvensters en dwarssleuven = 2 % of 525 m²
- Onderzochte oppervlakte:
  - Aantal aangelegde werkputten: 22 = 3067 m²
  - Aantal aangelegde kijkvensters en dwarssleuven: 3 = 549 m²

4.2 Bodem

Over het merendeel van het onderzoeksgebied bevindt het archeologisch niveau zich op circa 20 tot 74 cm onder het maaiveld, tussen 8,77 en 10,18 m TAW. Het archeologisch niveau bevindt zich het diepst onder het maaiveld in het noordelijke deel van het terrein.

Fig. 10: WP16 PR1

Fig. 11: WP13 PR1

Over vrijwel het volledige terrein is een bodemopbouw te herkennen die bestaat uit een A-horizont, meestal gelegen op een oudere A-horizont (Fig. 10 en Fig. 11). Deze ligt op zijn beurt op de C-horizont.

4.3 Archeologische sporen

In totaal werden 57 sporen geregistreerd, waarvan 11 natuurlijk en 46 antropogeen van oorsprong zijn. De meeste sporen van antropogene oorsprong zijn paalsporen en greppels. Verder is ook de aanwezigheid van kuilen, ploegsporen en brandrestengraven vastgesteld.

Brandrestengraven

Fig. 12: WP7 S2

Fig. 13: WP4 S2

Fig. 14: WP12 S2

Fig. 15: WP14 S4

In totaal werden vijf brandrestengraven gelokaliseerd, verspreid over het terrein. De brandrestengraven worden gekenmerkt door een zwartbruine tot zwartgrijze gevlekte vulling en zijn ovaal tot rechthoekig van vorm (Fig. 12, Fig. 13, Fig. 14, Fig. 15, Fig. 16). Boringen tonen aan dat ze circa 30 cm diep bewaard zijn.

In één van deze brandrestengraven (WP4 S2) werd een randfragment handgevormd aardewerk aangetroffen (Fig. 17, Fig. 18) dat gedateerd kan worden in de late ijzertijd of Romeinse tijd.

Fig. 16: WP19 S4 S5

Fig. 17: WP4 S2 (VO02), schaal 1:1

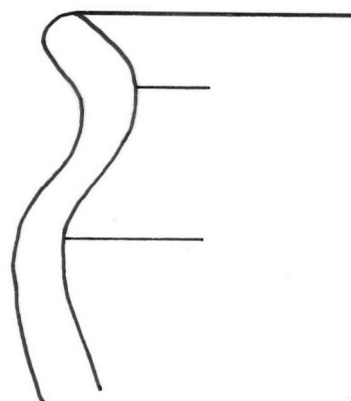

Fig. 18: WP4 S2 (VO02), schaal 1:1

Greppels

De greppels zijn homogeen bruingrijs tot bruingeel gevlekt van vulling (Fig. 19).

Fig. 19: WP2 S1

Fig. 20: WP13 S5

De meeste greppels lopen door over het terrein (zie verder). Op basis van stratigrafische relaties kunnen WP13S1 en WP13S5 geplaatst worden in de nieuwe of nieuwste tijd (Fig. 20). De breedte van de greppels varieert van 30 cm tot 1,4 m. In het noorden en centraal op het terrein zijn twee postmiddeleeuwse greppels aanwezig met een noordoost-zuidwest oriëntatie, die vermoedelijk dienst deden als perceelsgrenzen. De centraal gelegen greppel is terug te vinden op de Atlas der Buurtwegen. Parallel en ten zuiden van de meest noordelijke greppel lopen twee greppels die vermoedelijk met elkaar in verbinding stonden en waarschijnlijk dienst deden als erfafbakening.

Kuilen

Verspreid over het terrein werden verschillende kuilen blootgelegd. Deze zijn overwegend bruin tot grijs, en homogeen tot gevlekt van vulling. Ze hebben een onregelmatige (Fig. 21) of rechthoekige (Fig. 22) vorm. De lengte van de kuilen varieert van 40 cm (Fig. 24) tot 3,4 m (Fig. 23).

Fig. 21: WP19 S6

Fig. 22: WP21 S2

Fig. 23: WP17 S1 S2

Fig. 24: WP11 S4

Paalsporen

Fig. 25: WP11 S2 S3

Fig. 26: WP19 S1

De paalsporen hebben een grijsbruine gevlekte of een bruine homogene vulling en zijn rond (Fig. 25), vierkant (Fig. 26) of onregelmatig (Fig. 27) van vorm. Vier paalsporen lijken tot een structuur te behoren (zie verder), de meeste paalsporen liggen in het noordelijk of zuidelijk deel van het onderzoeksterrein en ze hebben een gemiddelde lengte van 25 cm. Eén vierkant paalspoor (Fig. 26) ligt dicht bij een plattegrond (zie verder) en kan mogelijk als Romeins worden beschouwd.

Ploegsporen

In het noordoostelijke deel van het terrein zijn verschillende ploegsporen teruggevonden. Deze zijn homogeen bruin van vulling en hebben een noordwest-zuidoost oriëntatie. De ploegsporen sluiten aan bij de perceelsgrenzen op de Atlas der Buurtwegen, waardoor ze vermoedelijk in de nieuwe tot nieuwste tijd kunnen worden gesitueerd.

Fig. 27: WP18 S4

4.3.1 Structuren

Na onderzoek en interpretatie van de hiervoor besproken sporen, kon vastgesteld worden dat een aantal sporen deel uitmaken van een structuur.

Greppels

Structuur	Spoornummers	Oriëntatie	Datering
G1	WP18S1, WP19S1, WP21S1 en WP22S3	N-Z	Nieuwe/nieuwste tijd
G2	WP5S1, WP6S1, WP7S1	N-Z	Late ijzertijd/Romeinse tijd
G3	WP14S1, WP17S4	N-Z	Nieuwe/nieuwste tijd
G4	WP11S1, WP14S3, WP17S3, WP21S1	N-Z	Late ijzertijd/Romeinse tijd

Bij de greppels kon de aanwezigheid van enkele structuren vastgesteld worden. Het gaat om vier greppels met een noordoost-zuidwest oriëntatie. De eerste en de derde greppelstructuur kunnen gedateerd worden in de nieuwe of nieuwste tijd. Greppel 1 is zichtbaar op de Atlas der Buurtwegen (Fig. 8). Greppel 3 loopt verder in werkput 11, wat echter pas duidelijk werd na het volgen van de greppel door middel van een dwarsseuf.

De tweede greppelstructuur kan op basis van het vondstmateriaal gedateerd worden in de late ijzertijd of Romeinse tijd. Het vondstmateriaal omvat een randfragment en twee wandfragmenten handgevoemd aardewerk en een halsfragment van een kruik in kruikwaar. In eerste instantie leek greppel 2 in het kijkvenster ter hoogte van werkput 7 te eindigen, maar de aanwezigheid van een andere greppel (G4) in het verlengde van deze greppel, doet anders vermoeden. Daarbij lijkt het aannemelijk dat deze greppel(s) een erf afbakenen.

Paalsporen

Vier paalsporen (WP16S1, WP18S1, WP18S2, WP18S4) maken deel uit van een Romeinse gebouwplattegrond. Het gaat om een éénbeukige structuur met kruisvormig grondplan, waarvan enkel de sporen van vier draagbeuken zijn teruggevonden. Dit model is een veelvoorkomend type vanaf de late 1ste eeuw en de 2de eeuw na Chr.¹⁸ De paalsporen zelf zijn langwerpig en variëren van circa een 0,5 tot 1 m breedte en circa 1,5 tot 2 m lengte. De structuur is circa 6,5 m breed en 18 m lang en heeft een zuidwest-noordoost oriëntatie. In WP18S1 zijn, naast een silex-afslag, eveneens twee wandfragmenten kruikwaar teruggevonden, wat een datering van de structuur in de Romeinse periode bevestigt.

¹⁸ De Clercq, 2011.

Fig. 28: WP18

Fig. 29: WP16S1

Fig. 30: Harris Matrix

4.4 Afbakende sites

4.4.1 Romeinse periode – Bewonings- en begravingssporen

Uit onderzoek van het aangetroffen vondstmateriaal en de aanwezige sporen en structuren die hieruit reeds afgeleid konden worden, is gekomen tot de afbakening van een site die kan onderverdeeld worden in twee zones, enerzijds een bewoningszone en anderzijds een begravingszone, beide deel uitmakend van één of meerdere erven.

In het zuidwesten van het terrein is een huisplattegrond teruggevonden, die deel uitmaakt van een bewoningszone. De aangetroffen brandrestengraven liggen verspreid over quasi het volledige terrein en lijken door een greppel te worden afgebakend. Op basis van de morfologie van zowel de graven als van de gebouwplattegrond, evenals op basis van vondstmateriaal, kunnen beide zones wellicht aan de Romeinse tijd worden toegeschreven.

4.5 Besluit

Het archeologisch vooronderzoek toonde de aanwezigheid van menselijke activiteiten in het verleden aan. De aangetroffen sporen omvatten greppels, kuilen, paalsporen en brandrestengraven.

Aan de hand van een evaluatie van de aangetroffen sporen en structuren werd een site afgebakend, die dateert uit de Romeinse tijd. In deze zone werden zowel resten van bewoning vastgesteld, met de aanwezigheid van een huisplattegrond, als resten van begraving, met de vondst van vijf brandrestengraven.

5 Waardering

5.1 Romeinse periode – Bewonings- en begravingssporen

De aangetroffen sporen omvatten greppels, kuilen, paalsporen en brandrestengraven, waarvan een deel aan structuren kunnen toegeschreven worden. Deze sporen staan in verband met een bewonings- en begravingssite, wellicht uit de Romeinse tijd.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

- Gaafheid
  - De bodem blijkt er slechts beperkt verstoord door latere bodemingrepen.
- Conservering
  - De conservering van vondsten is goed. De bewaring van niet-verbrande organische resten lijkt weinig waarschijnlijk.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen archeologische sporen hebben een grote informatieve waarde. De aanwezigheid van greppels, paalsporen en brandrestengraven heeft een grote inhoudelijke kwaliteit. Hun waarde ligt in hun bijdrage tot de kennis van funeraire praktijken en rurale bewoning in Vlaanderen tijdens de Romeinse tijd. Hoewel de benaming voor deze historische periode een Romeinse culturele, politieke en economische dominantie impliceert, toont het archeologisch onderzoek van de voorbije jaren aan dat de inheemse gemeenschappen van de *civitas Menapiorum* veel van hun eigen tradities die teruggaan tot in de ijzertijd, behielden.¹⁹

In welke mate deze ijzertijdtradities doorleefden en welke invloed Rome dan juist uitoefende in onze streken is echter nog niet volledig geweten. Het terrein aan de Bunderweg in Sint-Martens-Latem biedt de kans om een duidelijker beeld te krijgen van de relatie tussen enerzijds de Menapische cultuur en anderzijds de Romeinse invloed. Daarnaast biedt het terrein ook de mogelijkheid de relatie tussen een bewoningserf en begravingssite uit deze periode te documenteren. De wisselwerkingen tussen de natuurlijke en (pre)historische geaardheid van regio's en de externe, Romeinse invloeden en de uitkomsten die zij voor gevolg hebben, zijn pas recent onder de aandacht gekomen. Het heeft onze voorstelling van het romaniseringsproces nu al grondig beïnvloed. Waar vroeger de uitkomst, of tenminste toch de beoogde uitkomst van dat proces als een min of meer uniform geheel werd beschouwd, spreekt men nu van verschillende provinciaal-Romeinse culturen.²⁰

5.2 Overige deel van het terrein

De aangetroffen sporen in deze zone omvatten greppels, kuilen, paalsporen en ploegsporen. Ze lijken grotendeels te dateren uit de nieuwe of nieuwste tijd.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

- Gaafheid
  - De bodem blijkt er slechts beperkt verstoord door latere bodemingrepen.

---

¹⁹ De Clercq, 2011.

²⁰ http://www.onderzoeksbalans.be/onderzoeksbalans/archeologie/romeinse_tijd/archeodistricten

- Conservering
  - De conservering van vondsten is goed. De bewaring van niet-verbrande organische resten is weinig waarschijnlijk.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen greppelstructuren lijken van inhoudelijke kwaliteit eerder beperkt op archeologisch vlak. Hun belangrijkste informatiewaarde is hun functie als perceelsgrenzen en hun informatieve waarde lijkt dan ook vooral te liggen op historisch-ecologisch vlak. Ook de aanwezigheid van de overige sporen heeft een beperkte inhoudelijke kwaliteit.

Het archeologisch onderzoek van het terrein heeft echter wel een inhoudelijke kwaliteit in de zin dat het informatie bijdraagt aan de landschapsarcheologie, en verder ook aan een holistische 'culturele biografie' van het landschap. Dit is interessant om de aard, verspreiding en 'kwaliteit' van het archeologisch erfgoed te kunnen inschatten.²¹

---

21 http://www.onderzoeksbalans.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/inleiding

6 Analyse van de geplande situatie: effecten

Door middel van een analyse van de geplande situatie wordt onderzocht op welke wijze en in welke mate de effecten, zijnde de geplande ingreep in de bodem, de aanwezige archeologische waarden zal beïnvloeden. Dit maakt mogelijk om voor de verschillende effecten, adviezen op te stellen.

Fysieke aantasting van archeologische waarden

De aanleg van de verkaveling noodzaakt een aantal bodemingrepen die tot op zekere diepte het bodemarchief volledig zullen vergraven.

Aantasting ensemblewaarde van archeologische waarden

De ensemblewaarde van de archeologische waarden is vrij goed bewaard. De geplande bodemingreep zal de ensemblewaarde sterk aantasten.

Degradatie van archeologische waarden

De kans op bewaring van organisch materiaal is doorgaans beperkt.

Deformatie van archeologische waarden

Als gevolg van de druk uitgeoefend door de in te planten gebouwen, zal ook een deel van de onderliggende bodem die niet onmiddellijk fysiek aangetast is, gecompacteerd worden. Ook de zware werfmachines zullen de bodem enigszins verstoren in de zones die niet onmiddellijk fysiek worden aangetast.

7 Aanbevelingen

7.1 Adviezen

Op basis van de waardering van de aangetroffen archeologische sporen, structuren en site en een analyse van het geplande grondverzet, worden voor het onderzoeksgebied de volgende opties overwogen:

Romeinse bewoning en begravingssite

Tijdens het uitgevoerde vooronderzoek werden antropogene sporen ontdekt uit de Romeinse tijd, zowel van bewoning als van begraving. De sporen zijn doorgaans goed bewaard. De brandrestengraven lijken deel uit te maken van een funeraire zone. In het zuidwesten van het terrein werd een Romeinse kruisvormige gebouwplattegrond vastgesteld, die ook wijst op een bewoningszone.

Indien bewaring van deze resten *in situ* geen optie is, wordt, gezien de grote inhoudelijke kwaliteit, een vlakdekkend onderzoek van deze zone voorgesteld. Het areaal dat voorgesteld wordt voor verder onderzoek heeft een oppervlakte van circa 1,9 ha.

Met het oog op een correcte interpretatie van de archeologische waarden en de relatie tot hun context, dient voldoende aandacht te gaan naar de relatie tussen de bewoningsporen en de funeraire sporen enerzijds, en de funeraire sporen onderling, anderzijds.

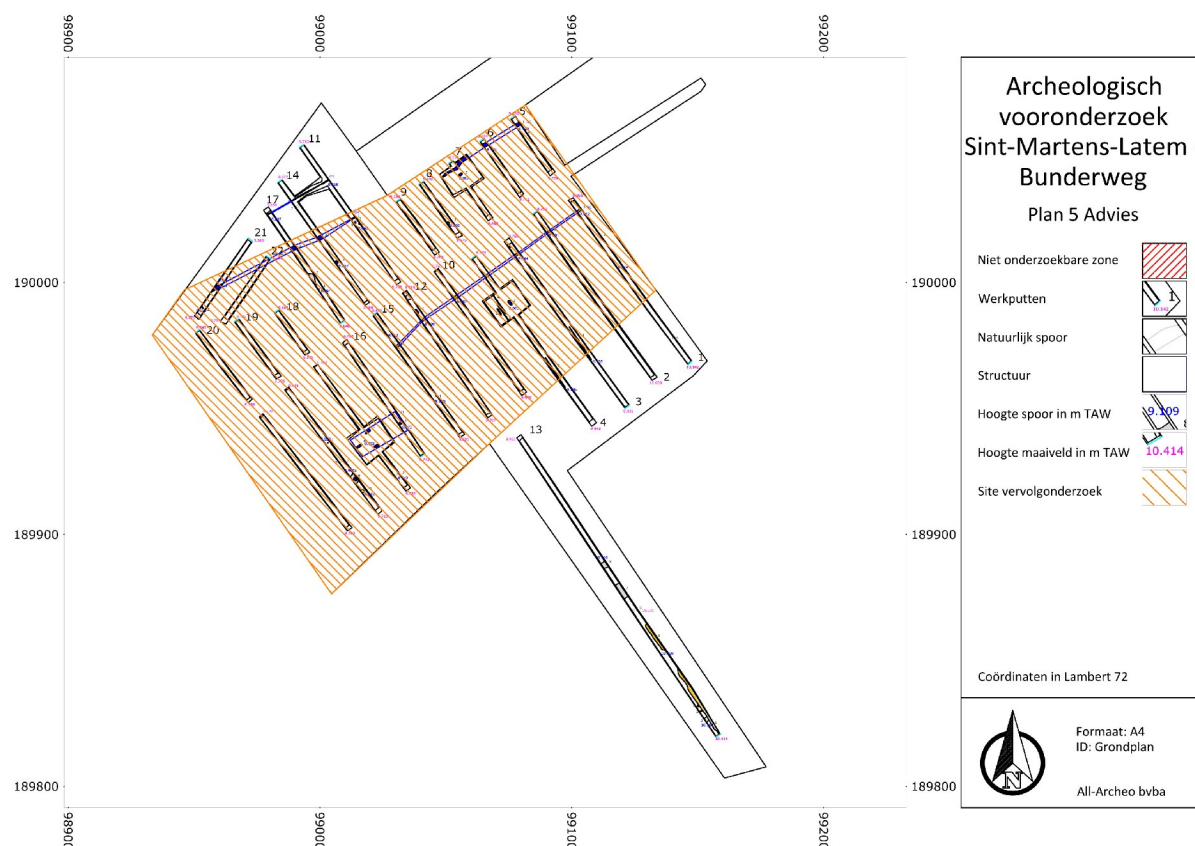

Fig. 31: Advieskaart zone vervolgonderzoek (oranje)

Overige deel terrein

Het overige deel van het terrein omvat voornamelijk sporen die in de nieuwe en nieuwste tijd gedateerd kunnen worden. Ze lijken voldoende gedocumenteerd te zijn aan de hand van het uitgevoerde vooronderzoek. Verder onderzoek hiervan lijkt dan ook weinig zinvol. Bijgevolg wordt de vrijgave van het overige deel van het terrein voorgesteld.

8 Bibliografie

8.1 Publicaties

Vermeulen F., 1983: *Archeologisch inventaris Vlaanderen 1*, Gent.

Vermeulen, F., 1992: *Tussen Leie en Schelde. Archeologische inventaris en studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek*, Gent.

De Clercq, W., 2011: Roman rural settlements in Flanders. Perspectives on a 'non-villa' landscape in extrema Galliarum, in: N. Roymans/T. Derks (eds.), *Villa landscapes in the Roman North*, 235-257.

8.2 Websites

Agentschap voor geografische informatie Vlaanderen (2011)
<http://geo-vlaanderen.agiv.be/>

Centraal Archeologische Inventaris (2011)
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank ondergrond Vlaanderen (2011)
<http://dov.vlaanderen.be>

GISOost, Geografisch informatiesysteem – Provincie Oost-Vlaanderen (2011)
<http://www.gisoost.be>

Nationaal geografisch instituut (2011)
<http://www.ngi.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2011)
Vlaams instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
<http://www.onderzoeksbalans.be>

9 Bijlagen

9.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel

9.2 Glossarium

Ex situ	Tegenovergestelde van in situ.
Hydrografie	Beschrijving van de fysische eigenschappen van waterlichamen en het aangrenzende land.
In situ	Term gebruikt voor de aanduiding van archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze in het verleden door de mens zijn achtergelaten.
Off-site	Sporen die niet onmiddellijk aan een site kunnen toegewezen worden.
Onderzoeksgebied	Deel van het plangebied dat onderworpen is aan een archeologisch (voor)onderzoek.
Plangebied	Het terrein waarop een bodemverstorende activiteit wordt gepland of uitgevoerd.
Spijker	Bijgebouw dat dienst doet als opslagplaats.

9.3 Archeologische periodes

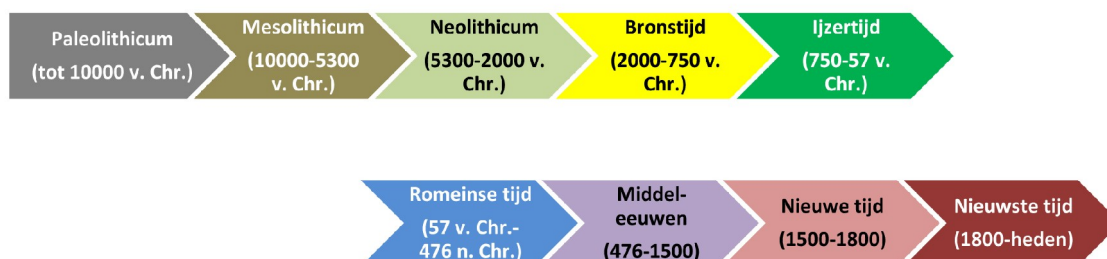

Fig. 32: Archeologische periodes

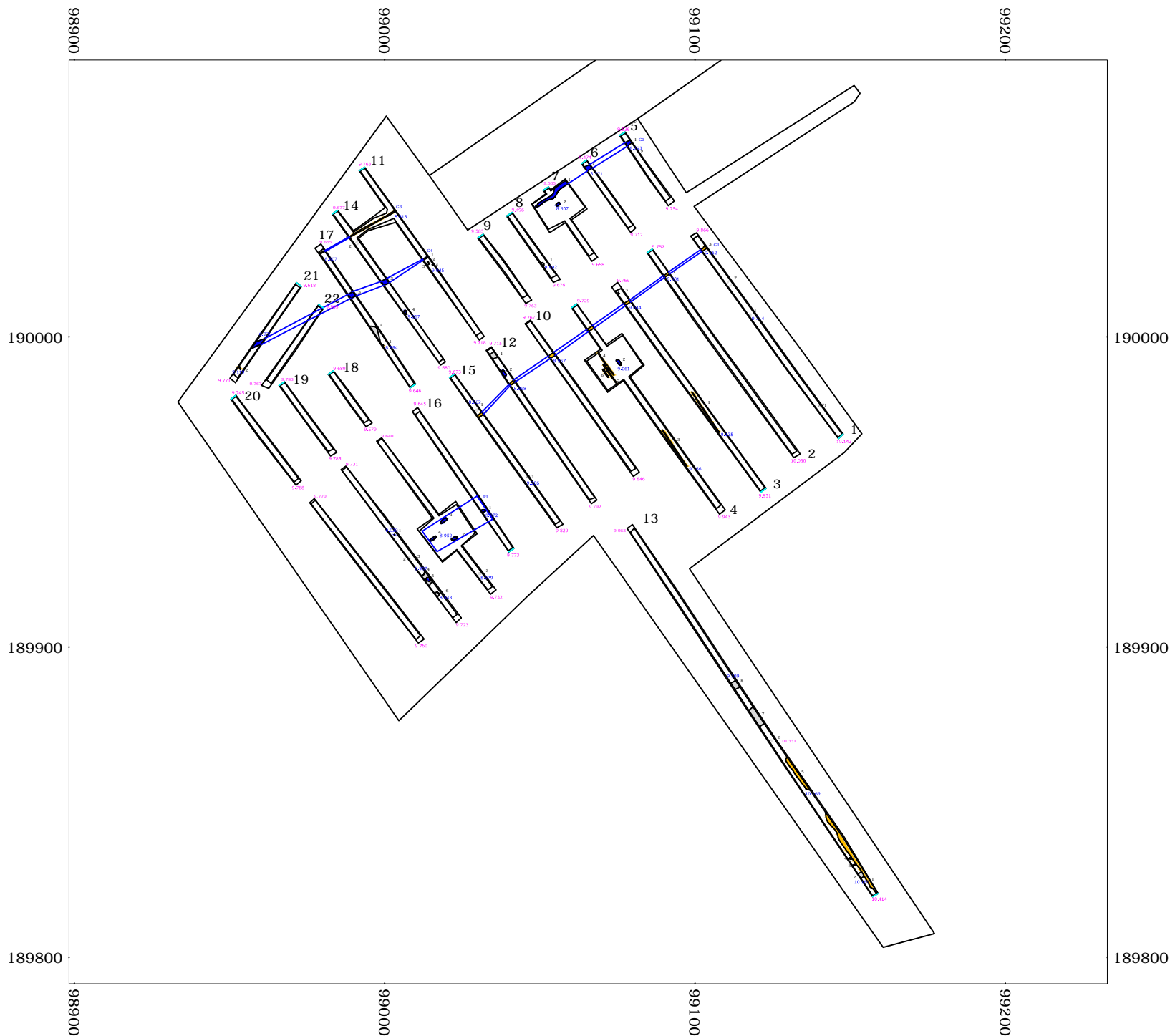
9.4 Plannen en tekeningen

Plan 1: Situering
 Plan 2: Detail 1
 Plan 3: Detail 2
 Plan 4: Detail 3
 Plan 5: Advies

Tekening 1: Profieltekeningen
 Tekening 2: Profieltekeningen

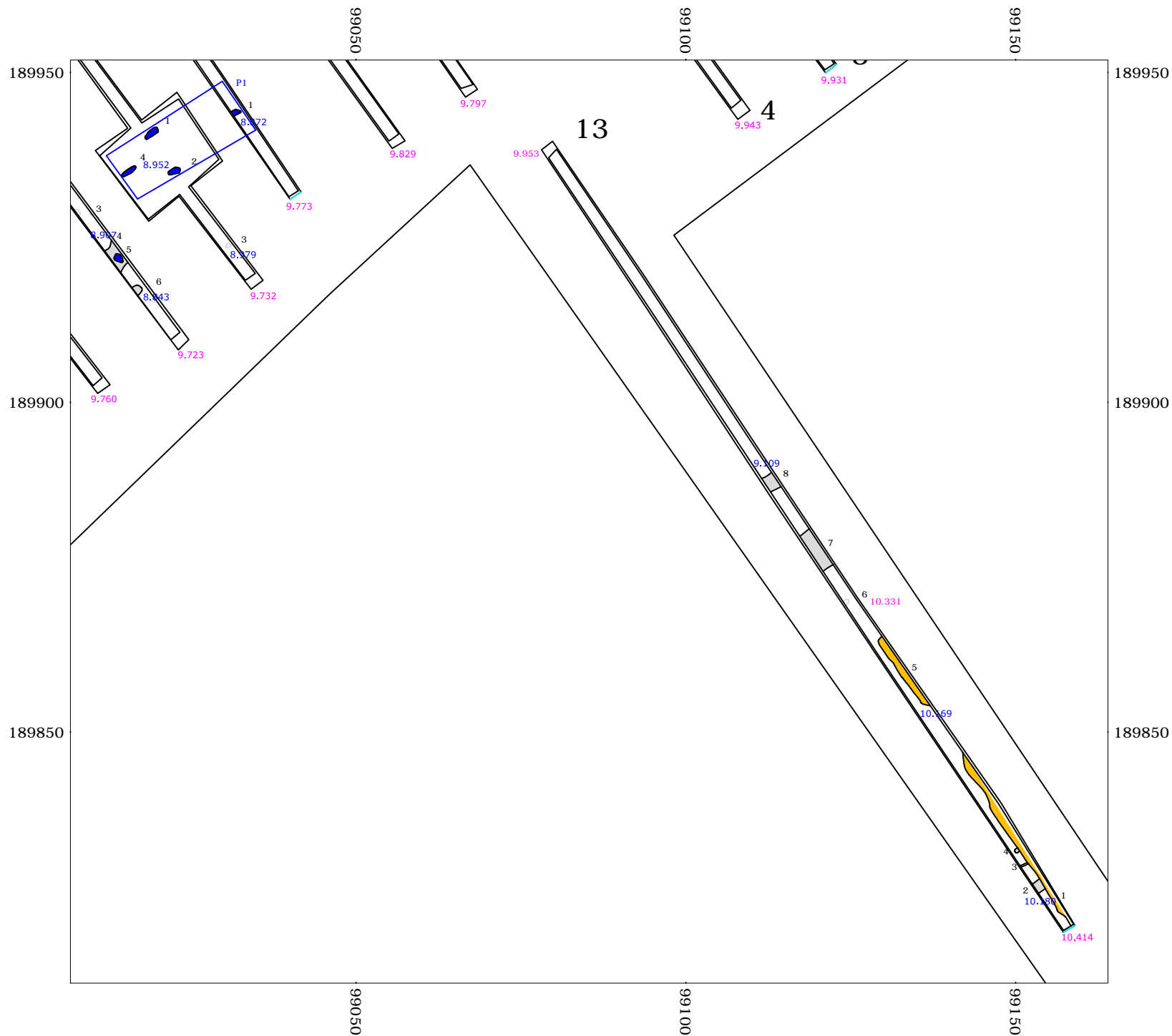
9.5 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.

Archeologisch
vooronderzoek
Sint-Martens-Latem -
Bunderweg

Plan 2 Detail

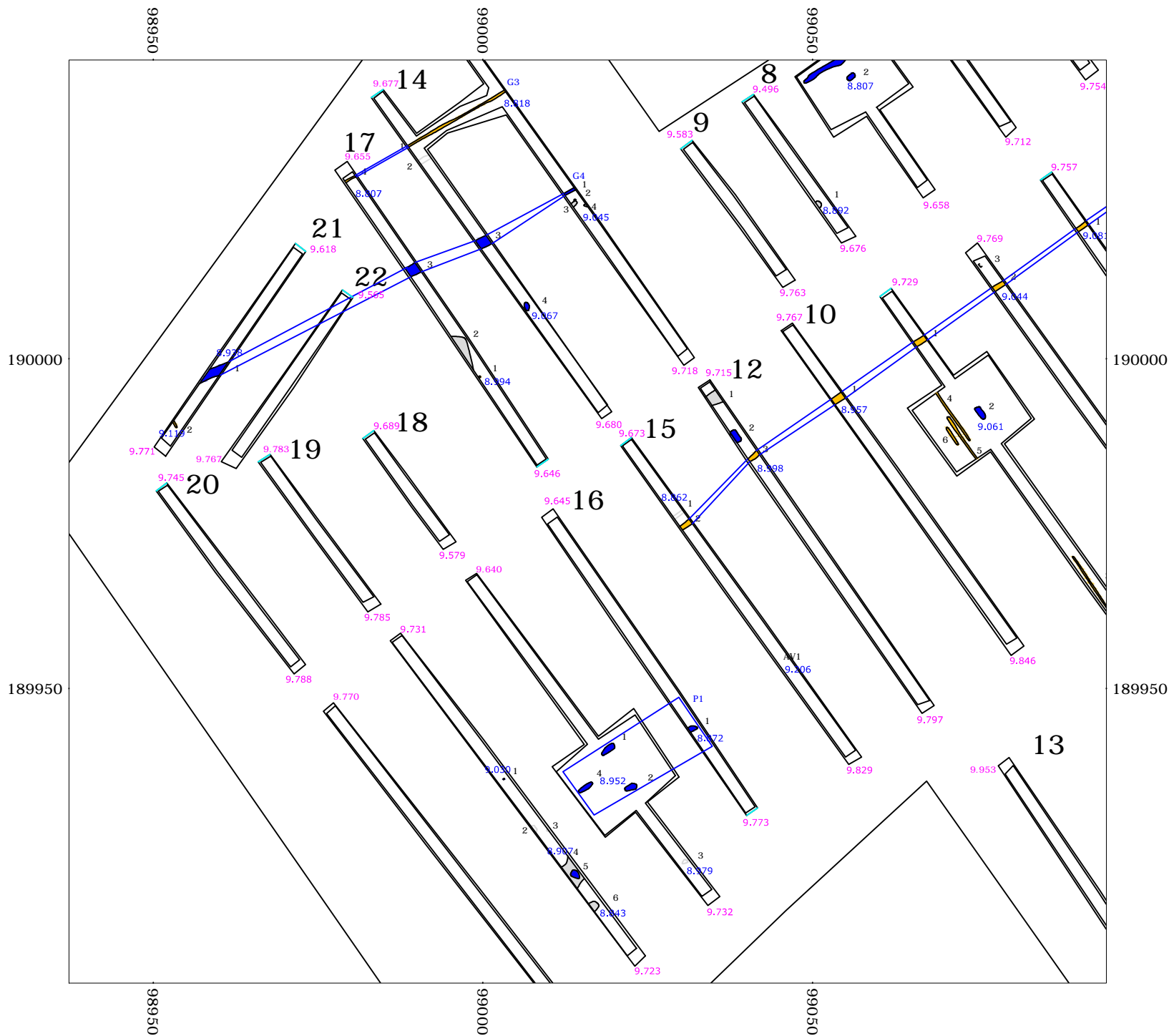
Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	
Hoogte maaiveld in m TAW	
Site vervolgonderzoek	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Sint-Martens-Latem - Bunderweg

Plan 2 Detail

Niet onderzoekbare zone

Werkputten

Natuurlijk spoor

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

Hoogte maaiveld in m TAW

Site vervolgonderzoek

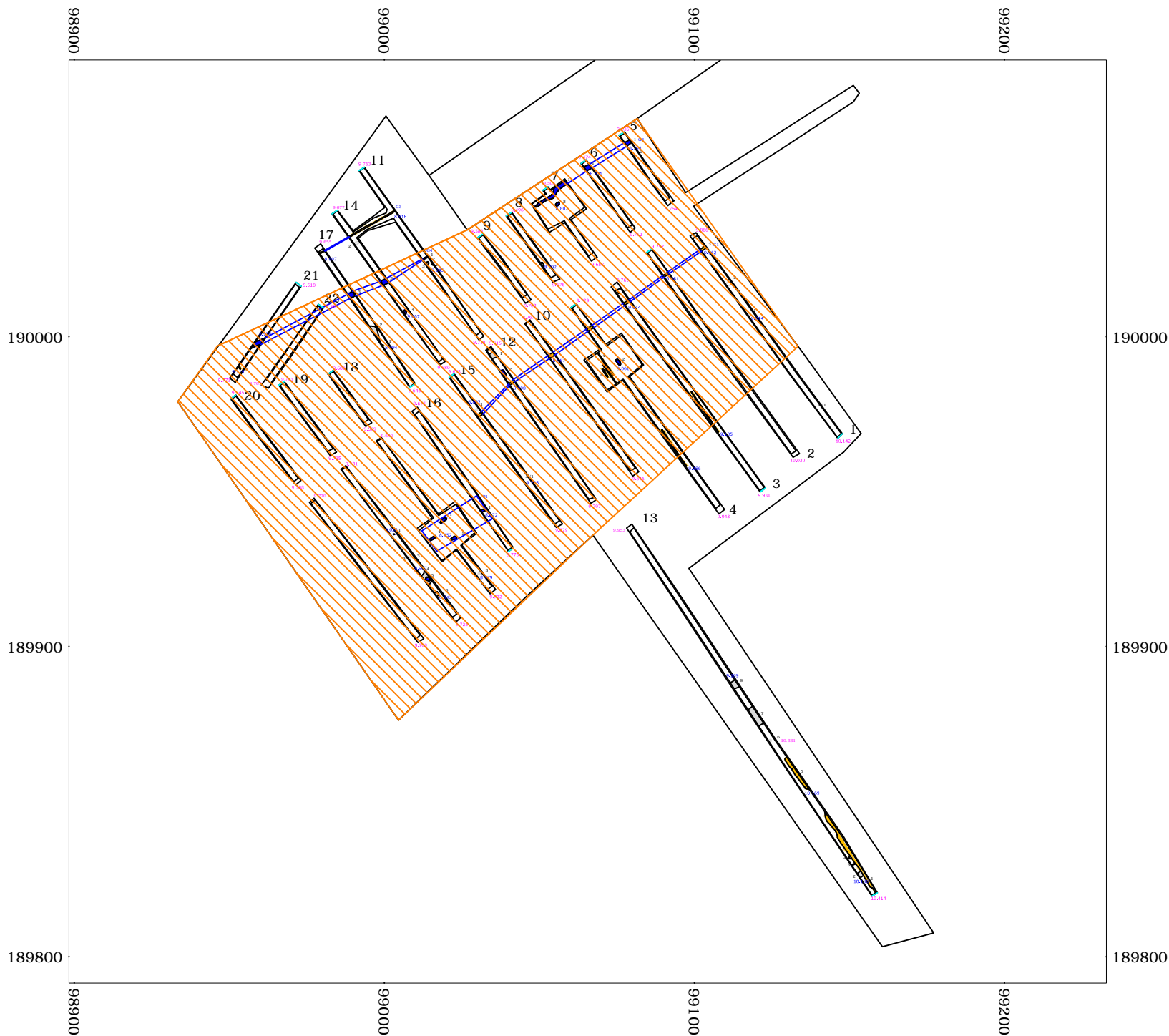

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Sint-Martens-Latem - Bunderweg

Plan 5 Advies

Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	
Hoogte maaiveld in m TAW	
Site vervolgonderzoek	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

